

O'ZBEKISTON–SAUDIYA ARABISTONI: DIPLOMATIK HAMKORLIK TARIXIDAN

*Rustamboyev Islomjon Doniyor o'g'li,
Oriental universiteti katta o'qituvchisi
islomjonrustamboyev@gmail.com
ORCID: 0009-0005-5400-1038*

Annotatsiya. Ushbu maqola O'zbekiston va Saudiya Arabistoni o'rtasidagi diplomatik aloqalarning shakllanishi, 1992-yildagi rasmiy tashrif va uning tarixiy-siyosiy ahamiyatini yoritadi. Saudiya Arabistoni tashqi ishlar vaziri shahzoda Saud al Faysal boshchiligidagi delegatsiyaning tashrifi ikki davlat o'rtasida diplomatik, diniy va madaniy hamkorlikning mustahkamlanishiga xizmat qilgan. Maqolada o'zaro ishonch, islomiy qardoshlik va strategik sheriklik tamoyillari asosida shakllangan aloqalar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: O'zbekiston, Saudiya Arabistoni, diplomatik munosabatlar, islom qardoshligi, tashqi siyosat, Saud al Faysal, rasmiy tashrif, diniy hamkorlik, madaniy aloqalar.

Abstract. This article explores the formation of diplomatic relations between Uzbekistan and Saudi Arabia, focusing on the politically significant 1992 visit. Led by Prince Saud Al-Faisal, the Saudi delegation helped strengthen bilateral ties based on Islamic brotherhood, mutual respect, and strategic partnership. The analysis highlights how religious, diplomatic, and cultural cooperation emerged as key foundations of this historic relationship.

Keywords: Uzbekistan, Saudi Arabia, diplomatic relations, Islamic brotherhood, foreign policy, Saud Al-Faisal, official visit, religious cooperation, cultural ties.

1991-yilda O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgach, yangi siyosiy yo'nalishda xalqaro hamkorliklarni rivojlantirish, ayniqsa, musulmon dunyosi bilan munosabatlarni mustahkamlash davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. Ana shu jarayonda Saudiya Arabistoni bilan o'rnatilgan diplomatik munosabatlar va ikki tomonlama aloqalar milliy tariximizda muhim voqea bo'lib qoldi.

Sobiq sovet imperiyasi parchalanganidan keyin, aksariyat arab mamlakatlari kabi, Saudiya Arabistoni ham O'zbekistonning davlat mustaqilligini birinchilar qatorida 1991-yilning dekabrda rasman e'tirof etdi va o'zaro diplomatik munosabatlar o'rnatish istagini bildirdi [1. 115B]. Ikki xalq o'rtasidagi tarixiy aloqalar va mushtarak qadriyatlar birligi hamkorlikning boshlash uchun zamin yaratib berdi.

Shuningdek, mustaqillikning dastlabki yillarida yurtimizni: dunyoning o'ttiz mamlakati O'zbekiston Respublikasini tanidi, tan oldi. Turkiya, Amerika Qo'shma Shtatlari, Kanada, Yaponiya, Buyuk Britaniya, Saudiya Arabistoni, Eron, Pokiston, Hindiston, Xitoy singari yirik davlatlar ana shular jumla sidandir. Bu ishonch ruhimizni ko'tardi, kelajakka yo'limizni ochib berdi [2. 289B]. O'zbekiston respublikasi mustaqillikning ilk onlaridanoq dunyoning yetakchi davlatlari qatorida arab

dunyosidagi yetakchi mamlakatlar ham yurtimiz bilan diplomatik munosabatlar o'rnatib yaxshi hamkorlik aloqalar yo'lga qo'yishga harakat boshlashgan edi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimov nomiga Saudiya Arabistoni qiroli Fahd ibn Abdul Aziz al Saud tomonidan yo'llangan tabrik maktubi ikki davlat o'rtasidagi ilk samimiy munosabatlarning yuzaga kelganini ko'rsatadi. Maktubda shunday so'zlar bitilgan:

“Birodarim Islom Karimov janobi oliylariga!

O'zbekiston Respublikasining muhtaram Prezidentiga!

Sizga eson-omonlik, Allohning marhamati va siylovi yor bo'lg'ay! Qardosh O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganligi munosabati bilan shaxsan Sizga va O'zbekiston xalqiga chin qalbdan tabrik yo'llayotganimdan hamda musulmon millati muammolarini hal etishning mustahkam tayanchi va barqarorlikni ta'minlashning ajralmas qismi bo'lmish Sizning mamlakatingizga samimiy tilaklarimni yo'llayotganimdan g'oyat mamnunman”[3]. Qirol, shu bilan birga, Saudiya Arabistoni tashqi ishlar vaziri shahzoda Saud al Faysal al Saudning O'zbekistonga tashrifi doirasida ushbu maktubni shaxsan yetkazishini ham ma'lum qilgan.

1992-yilning fevralida Saudiya Arabistoni Tashqi ishlar vaziri shahzoda Saud al-Faysal ibn Abdulaziz Ol Saudning O'zbekistonga tashrifi bo'lib o'tdi, Tashrif chog'ida mamlakatlarimiz o'rtasida elchixonalar darajasida diplomatik munosabatlar o'rnatish to'g'risida protokol imzolandi [1. 115B]. Bu voqea ikki davlat o'rtasida rasmiy aloqalarning yangi bosqichini boshlab berdi.

1992-yil 19-fevral kuni Prezident Islom Karimov Saudiya Arabistoni delegatsiyasini qabul qildi. Suhbat davomida Prezident respublikamizdagi siyosiy-iqtisodiy vaziyat, mustaqillikdan keyingi davlat siyosati va xalqaro aloqalar haqida batafsil ma'lumot berdi. Shu bilan birga, u achinch bilan quyidagini ta'kidladi: “hozircha Saudiya Arabistoni bilan aloqamizni ko'ngildagidek deb bo'lmaydi. Buning esa, ochiq aytish kerak, ma'lum sabablar bor: shu paytgacha sizlarni bizga nuqul yomonlab kelishardi, o'z navbatnda sizlarda ham biz haqimizda yolg'on-yashiq gaplar tarqatishgan. Bu – har ikkala davlat o'rtasiga nizo solish uchun qilinardi, albatta.

Mana endi oramizga hech kim nifoq sololmaydi, endi O'zbekiston bilan Saudiya Arabistoni o'rtasida mustahkam birodarlik aloqalari o'rnatiladi, deb ishonaman. Sizning tashrifingizni ana shu jabhadagi ilk qadam deb hisoblayman, Nasib etsa, biz ham yurtigingizga borib, xalqingiz bilan, sizlarda amalga oshirilayotgan ezgu ishlar bilan yaqindan tanishishga muyassar bo'lamiz” [4]. Bu so'zlar ikki davlat o'rtasidagi oldingi tarixiy noaniqliklar va yolg'on axborotlarni bartaraf etish zaruratini aks ettiradi.

Shahzoda Saud al Faysalning tashrifi juda katta siyosiy ahamiyatga ega bo'lib, ikki tomonlama diplomatik munosabatlarning boshlanish nuqtasi bo'ldi. 1992-yil 20-fevral kuni Saudiya Arabistoni tashqi ishlar vaziri O'zbekiston tashqi ishlar vaziri U. Abdurazzoqov bilan uchrashdi. Uchrashuvda muhim kelishuvlarga erishildi. Shu kuni ikki davlat o'rtasida o'zaro diplomatik munosabatlar o'rnatish, Ar-Riyod shahrida O'zbekiston Respublikasi elchixonasini, Toshkentda Saudiya Arabistoni elchixonasini ochish haqidagi hujjatga qo'l qo'yildi.

Shuningdek, Saudiya Arabistoni rasmiy delegatsiyasi 20-fevral kuni O'rta Osiyo musulmonlari diniy boshqarmasiga tashrif buyurdi. Boshqarma raisi, muftiy

Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf mehmonlarga quyidagicha soʻz qildi: “Oʻzbekiston mustaqil respublika deb eʼlon qilingandan keyin dinga katta eʼtibor berilayotganligi, respublika musulmonlarining chet ellardagi birodarlari bilan aloqalari mustahkamlanib borayotganligi toʻgʻrisida” axborot berdi [4]. Uchrashuv musulmon dunyosidagi oʻzaro qardoshlik, maʼnaviy yaqinlik va diniy hamjihatlikni yanada mustahkamlashga xizmat qildi.

Shahzoda Saud al Faysal al Saud nafaqat Saudiya Arabistoni tashqi ishlar vaziri, balki jahondagi eng nufuzli diplomatlardan biri hisoblanar edi. U 1942-yilda tugʻilgan, Prinston universitetining iqtisod fakultetini tamomlagan. Neft siyosati va xalqaro munosabatlarda katta tajribaga ega boʻlgan. Saudiyadagi eng nufuzli siyosat arboblardan biri Saudiya delegatsiyasiga faqat eng muhim xalqaro va arablararo anjumanlarda rahbarlik qiladi. Aynan uning yetakchiligidagi delegatsiya Oʻzbekiston bilan diplomatik munosabatlarni yoʻlga qoʻydi va strategik sheriklik asoslarini mustahkamladi.

1992-yildagi Saudiya Arabistoni rasmiy delegatsiyasining tashrifi va unda erishilgan kelishuvlar Oʻzbekiston tashqi siyosatining yangi davrini boshlab berdi. Bu tashrif nafaqat ikki davlat oʻrtasidagi diplomatik aloqalarning, balki islomiy qardoshlik, madaniy va maʼnaviy yaqinlikning ham ramziy ifodasi boʻldi.

“Sizlarni xorijiy mamlakatning rasmiy delegatsiyasi aʼzolari emas, balki oʻz qardoshlarimiz va doʻstlarimiz deb hisoblayman” [4] dedi suhbat soʻngida Oʻzbekiston respublika prezidenti Islom Karimov.

Oʻzbekiston va Saudiya Arabistoni oʻrtasidagi diplomatik aloqalarning shakllanishi, ayniqsa 1992-yildagi shahzoda Saud al Faysal boshchiligidagi delegatsiyaning Oʻzbekistonga rasmiy tashrifi, ikki davlat tarixida yangi bosqichni boshlab berdi. Bu tashrif orqali ikki tomonlama munosabatlarning asosiy tamoyillari oʻzaro hurmat, ishonch, diniy va madaniy yaqinlik mustahkamlandi. Tashrif davomida erishilgan kelishuvlar nafaqat siyosiy aloqalarni rivojlantirishga, balki islomiy qardoshlik va strategik sheriklikning mustahkam asoslarini yaratishga xizmat qildi. Oʻzbekistonning mustaqillik davridagi ilk tashqi siyosiy qadamlaridan biri sifatida bu voqea nafaqat tarixiy, balki hozirgi kundagi hamkorlikning ham poydevori boʻlib qolmoqda. Shu bois, Oʻzbekiston – Saudiya Arabistoni munosabatlari mintaqaviy barqarorlik va islom ummatidagi birlikni mustahkamlashda muhim rol oʻynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Солиҳ Иноғомов. Саудия Арабистони Подшоғлиги. Тошкент. “Фан”. 1998 йил.
2. Ислон Каримов. Ўзбекистон мустақилликка эришиш оstonасида —Т.: «Ўзбекистон», 2011.
3. Ҳалқ сўзи. 1992 йил 22 февраль. Шанба. 39-сон.
4. Ҳалқ сўзи. 1992 йил 21 февраль. жума. 38-сон.
5. A Brief History of Saudi Arabia, Second Edition Text copyright 2010, 2004 by James Wynbrandt; foreword by Fawaz A. Gerges